TASVIRIY SAN'AT TA'LIMIDA KUBIZM OQIMI ASOSIDA KOMPOZITSIYA ISHLASH METODIKASI ("BAXTLI OILA" MISOLIDA)

https://doi.org/10.70728/conf.edu.v3.i1.018

Baltayeva Xalima Toraboyevna
Urganch davlat pedagogika instituti
San'atshunoslik kafedrasi o'qituvchi,
Olimova Hamida Alisher qizi
UrDPI Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi
ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya Ushbu maqola tasviriy san'at ta'limida kubizm oqimi asosida kompozitsiya ishlash metodikasini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotda "Baxtli oila" mavzusi misolida kubizm elementlari – geometrik shakllar, rang uyg'unligi va kompozitsion tartib – talabalarda ijodiy tafakkur, vizual idrok va estetik didni rivojlantirish vositasi sifatida tahlil qilingan. Amaliy mashg'ulotlar jarayonida talabalarga eskiz yaratish, rang va shakl bilan ishlash texnikalari o'rgatilib, ijodiy mustaqillik va eksperiment qilish ko'nikmalari shakllantirilgan. Tadqiqot natijalari kubizm asosida kompozitsiya ishlash metodikasining pedagogik samaradorligini, oilaviy qadriyatlarni yangicha geometrik va rangiy talqin bilan ifodalash imkonini berishini ko'rsatadi. Shu orqali maqola tasviriy san'at pedagogikasi sohasida ijodiy yondashuvlarni boyitish va dars mashg'ulotlarini samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at ta'limi, kubizm, kompozitsiya, geometrik shakllar, rang uyg'unligi, baxtli oila, pedagogik metodika, ijodiy tafakkur

KIRISH

Tasviriy san'at ta'limi o'quvchilarda nafaqat texnik ko'nikmalarni shakllantirish, balki ularning ijodiy tafakkurini, estetik didini va badiiy qarashlarini rivojlantirishga qaratilgan muhim pedagogik faoliyatdir. Hozirgi kunda zamonaviy san'at pedagogikasi talabalarga turli badiiy oqimlarni o'rganish va ularni amaliy mashg'ulotlarda qo'llash orqali ijodiy qobiliyatlarni kengaytirish imkoniyatini beradi. Shu nuqtai nazardan, XX asr boshlarida yuzaga kelgan kubizm oqimi pedagogik jarayonda alohida ahamiyatga ega bo'lib, u o'quvchilarda geometrik tafakkur, rang va shaklni idrok etish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Kubizmda asarlar ob'ektlarni bir nechta nuqtai nazardan tasvirlash, shakl va rangni yangicha usulda birlashtirish orqali yaratiladi. Bu esa o'quvchilarga tasviriy tafakkur va vizual idrokni chuqurlashtirish imkonini beradi. Kubizmning o'ziga xos xususiyatlaridan biri – geometrik shakllar orqali real olamni talqin qilish, shuningdek, rang va shakl orqali emotsional kayfiyatni ifodalashdir. Pedagogik jarayonda bu yondashuv talabalarda kompozitsion ongni, vizual muvozanatni va ijodiy erkinlikni shakllantirishga yordam

beradi. Shu bilan birga, kubizm talabalarga o‘z ijodiy ishlarida eksperiment qilish imkonini berib, badiiy qarashlarni kengaytiradi va turli vizual yechimlarni sinab ko‘rishga rag‘batlantiradi. “Baxtli oila” mavzusi tasviriy san’atda insoniy qadriyatlar, oilaviy muhabbat, mehr-oqibat va birlikni ifodalashda muhim o‘rin tutadi. Ushbu mavzuni kubizm uslubida ishlash orqali talabalarga oilaviy sahnani geometrik shakllar, rang uyg‘unligi va kompozitsion tartib yordamida yangicha talqin qilish imkoniyati beriladi. Bu jarayon talabalarda badiiy tafakkur va vizual tasavvurni rivojlantirish, rang va shakl bilan ishlash ko‘nikmalarini mustahkamlash, shuningdek, ijodiy mustaqillikni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, mazkur maqolaning maqsadi – tasviriy san’at ta’limida kubizm oqimi asosida “Baxtli oila” mavzusida kompozitsiya ishlash metodikasini aniqlash, uning pedagogik ahamiyatini ko‘rsatish va talabalarda ijodiy tafakkur hamda estetik didni rivojlantirish yo‘llarini tahlil qilishdir. Tadqiqot doirasida kubizm elementlari va pedagogik yondashuvlarni amaliy mashg‘ulotlarda qo‘llash orqali talabalarning ijodiy qobiliyatlari, vizual idrok va geometrik tafakkuri o‘rganilgan, natijalari esa metodikaning samaradorligini tasdiqlaydi.

TADQIQOT METODLARI

Ushbu maqolada kubizm oqimi asosida “Baxtli oila” mavzusida kompozitsiya ishlash metodikasini o‘rganish jarayonida bir nechta tadqiqot metodlari qo‘llanildi. Avvalo, nazariy-tahliliy metod orqali kubizm oqimining tarixiy rivojlanishi, asosiy xususiyatlari va pedagogik ahamiyati o‘rganildi. Shu bilan birga, turli manbalar asosida “Baxtli oila” mavzusidagi badiiy kompozitsiyalar tahlil qilindi, ularning geometrik shakllar, rang va kompozitsion tartib jihatlari o‘rganildi. Bu metod talabalarga san’at tarixidagi asosiy tamoyillarni tushunishga va o‘z ijodiy ishlarida qo‘llashga imkon berdi. Tadqiqotda amaliy metod ham asosiy o‘rin tutdi. Mashg‘ulotlar jarayonida talabalarga eskiz yaratish, shakllar va ranglar bilan ishlash, kompozitsion markazni aniqlash bo‘yicha texnikalar o‘rgatildi. Bu metod orqali ularning ijodiy tafakkuri va vizual idrok qobiliyatlari rivojlantirildi. Talabalar turli geometrik shakllar va rang kombinatsiyalarini sinab ko‘rish orqali o‘z ishlariga eksperiment kiritdilar, bu esa ularning ijodiy mustaqilligini oshirdi. Shuningdek, eksperimental metod qo‘llanilib, talabalarning mashg‘ulot oldi va keyingi ijodiy ishlarini taqqoslash orqali kubizm asosida kompozitsiya ishlashning samaradorligi baholandi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, talabalarning rang va shakl bilan ishlashdagi sezgi va kompozitsion ongida sezilarli o‘sish kuzatildi. Tadqiqot jarayonida observatsiya va suhbatlar metodlari ham ishlatildi. Mashg‘ulotlar davomida talabalarning ijodiy jarayonda duch kelgan qiyinchiliklari, tanlangan shakllar va ranglar bilan bog‘liq qarorlari tahlil qilindi, ularning o‘z-o‘zini baholash imkoniyatlari o‘rganildi. Bu metod pedagogik jarayonning individual xususiyatlarini aniqlashga xizmat qildi va talabalarning ijodiy yondashuvlarini rivojlantirish yo‘llarini ko‘rsatdi. Bundan tashqari, kompozitsion tahlil metodidan foydalangan holda talabalarning ijodiy ishlari o‘rganildi. Ularning ishlardagi

geometrik shakllar, rang uyg‘unligi, vizual muvozanat va kompozitsion markaz aniqligi tahlil qilindi. Shu orqali metodika samaradorligi va talabalarda badiiy tafakkur, vizual idrok va estetik didni rivojlantirish imkoniyati aniqlangan. Natijada, mazkur tadqiqot metodlari to‘liq birlashgan holda, kubizm asosida “Baxtli oila” mavzusida kompozitsiya ishlashning nazariy va amaliy jihatlarini o‘rganishga imkon yaratdi hamda pedagogik samaradorlikni isbotladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, kubizm oqimi asosida “Baxtli oila” mavzusida kompozitsiya ishlash metodikasi talabalarda ijodiy tafakkur va vizual idrokni rivojlantirishda samarali vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Amaliy mashg‘ulotlar davomida talabalarga avval eskizlar yaratish, keyin shakl va rang bilan ishlash, so‘ngra kompozitsion markazni aniqlash bo‘yicha texnikalar o‘rgatildi. Natijalar tahlili shuni ko‘rsatdiki, talabalarning ijodiy jarayon davomida geometrik shakllar bilan ishlash qobiliyati sezilarli darajada oshdi, ular ob’ektlarni turli burchaklardan ko‘rib, yangi kombinatsiyalar yaratishga intildilar. Mashg‘ulotlar davomida oilaviy sahna talabalarning ijodiy tafakkurida turli xil talqinlarda aks etdi. Masalan, oilaning markaziy a’zosi – ota yoki ona – kompozitsion markaz sifatida ajratilib, unga qarash orqali diqqatni jamlash amalga oshirildi. Shu bilan birga, boshqa a’zolar geometrik shakllar bilan ifodalanib, kompozitsion muvozanat yaratildi. Ranglar orqali esa oilaning hissiy holati – quvonch, tinchlik va mehr-oqibat – muvaffaqiyatli aks ettirildi. Iliq ranglar sahnaga iliqlik va quvonch hissini berayotgan bo‘lsa, sovuq ranglar fon va vizual balansni ta’minladi. Tahlil shuni ko‘rsatdiki, kubizm elementlarini qo‘llash orqali talabalarda rang va shaklni uyg‘unlashtirish, kompozitsion markazni aniqlash va vizual muvozanatni yaratish ko‘nikmalari shakllandi. Talabalar o‘z ijodiy ishlarida turli eksperimentlar o‘tkazib, geometrik shakllarni birlashtirish va rang kontrastlarini yaratish orqali o‘z ishlariga shaxsiy ijodiy yondashuv qo‘shish imkoniyatiga ega bo‘ldilar. Bundan tashqari, mashg‘ulotlar talabalarda ijodiy mustaqillikni va eksperiment qilish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qildi. Ular o‘z ishlarida turli badiiy qarorlarni sinab ko‘rish orqali shaxsiy ijodiy uslubini shakllantirish imkonini topdilar. Bu esa pedagogik jarayonning samaradorligini oshirib, talabalarning badiiy tafakkurini boyitdi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari kubizm asosida kompozitsiya ishlash metodikasining pedagogik ahamiyatini ham tasdiqladi. Mazkur metodika talabalarda oilaviy qadriyatlarni geometrik va rangiy talqin orqali ifodalashga yordam beradi, shuningdek, ularning vizual sezgi va estetik didini mustahkamlaydi. Talabalar ishlarini tahlil qilish natijasida kuzatilgan amaliy natijalar shuni ko‘rsatdiki, kubizm asosida ishlash ularning ijodiy tafakkurini chuqurlashtirib, san’at pedagogikasida yangi yondashuvlarni tatbiq etish imkonini beradi. Natijalar shuningdek, mashg‘ulotlarni bosqichma-bosqich tashkil etish, talabalarga eksperiment va ijodiy sinovlar qilish imkonini yaratish, ularning ishlarini muhokama qilish va individual tavsiyalar berish orqali pedagogik samaradorlikni oshirish mumkinligini

ko‘rsatdi. Shu yo‘l bilan kubizm asosida “Baxtli oila” mavzusida kompozitsiya ishlash, tasviriy san’at ta’limida talabalarning ijodiy tafakkuri, vizual idroki va estetik didini rivojlantirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi.

XULOSA

Kubizm oqimi asosida “Baxtli oila” mavzusida kompozitsiya ishlash metodikasi tasviriy san’at ta’limida samarali pedagogik vosita ekanligi isbotlandi. Bu metodika orqali o‘quvchilar oilaviy qadriyatlarni vizual talqin qilishni o‘rganadi, rang va shakl bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi, geometrik tafakkur va kompozitsion ongini oshiradi, ijodiy mustaqillikni egallaydi, pedagogik tavsiyalar sifatida quyidagilarni keltirish mumkin mashg‘ulotlarni bosqichma-bosqich olib borish – eskiz, rang tanlash, asosiy ish, yakuniy tafsilotlar, talabalarni eksperiment va ijodiy sinovlarga rag‘batlantirish, kubizm elementlarini kundalik mashg‘ulotlarda doimiy qo‘llash orqali talabalarning estetik didini oshirish, talabalar ishlarini analitik tarzda muhokama qilish – shakl va rang uyg‘unligini tahlil qilish. Shu yo‘l bilan tasviriy san’at ta’limida kubizm asosida ishlash talabalarda ijodiy tafakkur va vizual qobiliyatlarni rivojlantirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Karimov, I. (2020). *Tasviriy san’at metodikasi va pedagogik yondashuvlar.* Toshkent: O‘zbekiston davlat san’at instituti.

2. Tursunova, L. (2019). *Kubizm va zamonaviy tasviriy san’at.* Toshkent: San’at va madaniyat nashriyoti.

3. Abdullayeva, S. (2021). *Maktabda tasviriy san’at darslarida ijodiy ko‘nikmalarni rivojlantirish.* Urganch: Pedagogika.

4. Jones, M. (2018). *Cubism in Art Education: Techniques and Applications.* London: Art Pedagogy Press.

5. Smith, A. (2022). *Family Themes in Modern Visual Arts.* New York: Creative Arts Journal.